

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Пилипишин Олег Іванович

УДК 94(477)03:321.72

**ПАРЛАМЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЮЛІАНА РОМАНЧУКА
(1883–1918 рр.)**

07.00.01 – історія України

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Тернопіль – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Зуляк Іван Степанович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, завідувач кафедри стародавньої та
середньовічної історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Добржанський Олександр Володимирович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, завідувач кафедри
історії України;

кандидат історичних наук, доцент

Чуйко Інна Степанівна,
Тернопільський національний економічний університет, доцент
кафедри документознавства, інформаційної діяльності та
українознавства.

Захист відбудеться «23» січня 2013 року о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.04 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, ауд. 31).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий «21» грудня 2012 року.

Учений секретар
спеціалізований вченої ради

М. М. Москалюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ім'я Юліана Романчука широко відоме лише у професійних колах істориків. Він ідейний натхненник створення найвпливовішої української політичної сили Галичини – УНДП, голова НР, яку очолював упродовж 1890–1904 рр., голова українських представництв у Галицькому сеймі та Державній Раді у Відні, віце-президент австрійського парламенту.

Під час Першої світової війни Ю. Романчук очолював УДК і УКР у Відні, підтримуючи ідею міжпартійних об'єднань ГУР та ЗУР, що координували діяльність українських політичних сил у відстоюванні українських інтересів на зовнішньополітичній арені.

Одночасне і тривале обіймання Ю. Романчуком найвищих політичних посад у галицькому політикумі свідчило про його незаперечний авторитет і статус політичного лідера серед доволі жорсткого конкурентного середовища української політичної еліти на початку ХХ ст. Попри такі заслуги і безумовний інтерес істориків до постаті Ю. Романчука, його парламентська діяльність ще не була об'єктом ґрунтовного наукового дослідження.

В українській історіографії участь Ю. Романчука в роботі Віденського парламенту кінця ХІХ – початку ХХ ст. майже не розглядалася. Увага дослідників акцентувалася в загальному на діяльності української фракції Галицького сейму та Віденського парламенту.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що Ю. Романчук став представником нового покоління української світської інтелігенції у Східній Галичині, яка на межі ХІХ–ХХ ст. очолила керівництво українським політичним рухом.

Дослідження парламентської діяльності Ю. Романчука сприятиме глибшим узагальненням щодо формування української національно-політичної еліти, процесам національного відродження, становленню громадянської й національної свідомості українства, його залучення до політичної діяльності, дозволить з'ясувати сутність парламентської діяльності, партійної структуризації суспільства, інституціоналізації економічної та культурної сфери, утвердження ідей української державності та соборності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна праця виконана в рамках планів науково-дослідної роботи кафедри стародавньої та середньовічної історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Автор дисертації брав участь у виконанні теми «Актуальні проблеми історії, культури, освіти, науки і техніки України» (державний реєстраційний номер 0111U009915).

Мета дослідження – проаналізувати парламентську діяльність Ю. Романчука упродовж 1883–1918 рр.

Для досягнення мети автор ставить перед собою такі **завдання**:

– дослідити становлення Ю. Романчука як парламентського і політичного діяча;

– проаналізувати початки його громадської діяльності та участь у роботі українських інституцій;

– охарактеризувати роль Ю. Романчука як співзасновника і члена українських партій;

– визначити його участь у передвиборчих кампаніях до Галицького сейму та австрійського парламенту;

– розкрити діяльність Ю. Романчука в Галицькому сеймі та австрійському парламенті;

– простежити підтримку Ю. Романчуком військового комітету та УКР у Відні;

– визначити його місце і роль в парламентському середовищі кінця XIX – початку XX ст.

Об'єкт дослідження – суспільно-політичні процеси, що відбувалися в Австро-Угорщині загалом і Східній Галичині зокрема.

Предмет дослідження – парламентська діяльність Юліана Романчука в окреслений період як важливий чинник політичного життя, консолідації українців, формування національної свідомості.

Методологічна основа дослідження. Основоположними принципами наукового дослідження є історизм та об'єктивність, що виключають будь-яке спотворення досліджуваної проблеми, аналіз подій і фактів з позицій об'єктивного пізнання дійсності незалежно від класових, політичних, партійних чи ідеологічних нашарувань, дають змогу адекватно, логічно, всебічно й аргументовано відображати процеси історичної реальності. Теоретичною основою наукового аналізу проблеми є теорія наукового пізнання світу.

В основу дослідження покладено комплексне застосування загальнонаукових методів: історичного, логічного, систематизації; власне історичних: хронологічного, проблемно-хронологічного, синхронічного, порівняльно-історичного; міждисциплінарних: статистичного, системно-структурного. Їх цілеспрямоване й комплексне застосування сприяло всебічному аналізу конкретної проблеми історичного дослідження.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють з 1883 р., час, коли Ю. Романчук розпочав політичну кар'єру, до 1918 р., коли він залишив парламентську і політичну діяльність, зважаючи на солідний вік. Однак для того, щоб більш повніше проаналізувати досліджувану проблему, автор виходить за їх межі.

Територіальні межі дослідження обмежуються територією Австро-Угорщини, з 1918 р. – Західноукраїнської Народної Республіки. Вибір територіальних меж обумовлено особливістю історичного поступу регіону, унікальністю його парламентсько-політичних надбань та тенденціями розвитку парламентської діяльності досліджуваного періоду.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що це одна з перших дисертацій, у якій концептуально визначено, комплексно, всебічно та ґрунтовно досліджено парламентську діяльність Ю. Романчука в окреслений період. Проаналізовано та узагальнено досвід функціонування парламентських структур досліджуваного періоду; з'ясовано основні чинники, що

впливали на їх розвиток; визначено місце парламентської діяльності Ю. Романчука у збереженні національних політичних традицій; з'ясовано значення політичних гасел та ідей в суспільному поступі українства Східної Галичини; визначено вплив українського політикуму на національне виховання молоді; з'ясовано його роль у забезпеченні права українців на вільний розвиток національної культури. Доведено, що парламентська діяльність Ю. Романчука виступала рушійною силою і складовою частиною загальноукраїнського партійно-політичного поступу, сприяла формуванню національної свідомості українців. До наукового обігу введено значну кількість важливих маловідомих і невідомих, раніше недоступних архівних джерел та матеріалів, які дали можливість об'єктивно дослідити парламентську діяльність Ю. Романчука в окреслений період.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на базі вивчених матеріалів, положень і висновків дисертації отримано фактичні дані, що характеризують парламентську діяльність Ю. Романчука в окреслений період. При цьому враховано чинники, зумовлені впливом ідейно-політичних течій, партійних і громадських об'єднань, на політичне життя українства, що сприятиме використанню набутого досвіду в сучасних умовах розбудови Української держави.

Результати дослідження можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць та навчальних посібників з історії України, історії українського парламентаризму, навчально-методичних посібників з окремих проблем історичної науки, у науково-популярних виданнях, практичній викладацькій роботі, побудові експозицій у музеях відповідного профілю.

Апробація результатів дисертації відбувалася на засіданнях кафедр стародавньої та середньовічної історії та історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, у виступах на міжнародних та всеукраїнських конференціях: VII Буковинській Міжнародній історико-краєзнавчій конференції, присвяченій 140-річчю заснування першого українського культурно-освітнього товариства на Буковині «Руська бесіда» (м. Чернівці, 27–28 листопада 2009 р.); «Просвіта» в національно-культурному житті українського народу (до 140-річчя з часу заснування)» (м. Тернопіль, 8 – 10 грудня 2009 р.); IV Волинській Міжнародній історико-краєзнавчій конференції (м. Житомир, 18–19 листопада 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу» (м. Тернопіль, 20–21 квітня 2012 р.); IX Всеукраїнській історико-краєзнавчій конференції з міжнародною участю (м. Суми, 24–25 листопада 2011 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Історико-філософські читання молодих учених» (м. Суми, 12 квітня 2012 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 11 наукових працях, з них 5 опубліковані у фахових виданнях України, 6 – матеріали конференції.

Структура дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох

розділів, висновків, списку використаних джерел (318 позицій), додатків (6). Обсяг основного тексту дисертації – 158 сторінок. Загальна кількість сторінок – 209.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено хронологічні та територіальні межі дослідження, завдання, термінологічні й методологічні аспекти, розкрито наукову новизну, практичне значення дисертації, подано інформацію про апробацію результатів дослідження та його структуру.

У першому розділі **«Історіографічні, джерелознавчі та теоретико-методологічні засади дослідження»** розглянуто стан досліджуваної проблеми в історіографії, охарактеризовано архівні матеріали, друковані джерела та методологічні засади дослідження.

В українській історіографії відсутнє наукове дослідження, спеціально присвячене парламентській діяльності Ю. Романчука досліджуваного періоду. Наукову літературу, що стосується досліджуваної проблеми, умовно можна поділити на п'ять груп. В її основу покладено хронологічно-тематичний принцип. До першої групи відносимо загальні праці дослідників окресленого періоду; до другої – публікації сучасників парламентаря і політика; до третьої – науковий доробок австрійських та німецьких дослідників; до четвертої – праці польських науковців; до п'ятої – сучасних українських вчених.

До першої групи належать загальні праці з історії України М. Грушевського, Н. Полонської-Василенко, І. Крип'якевича, Д. Дорошенка. Ці автори вперше високо оцінили діяльність УНДП, співтворцем якої був і Ю. Романчук, визнавши її керівний орган – Народний комітет – осередком, який керував усім політичним життям. До найбільших заслуг Ю. Романчука і його політичних соратників належить боротьба за загальне виборче право і той факт, що на українсько-польське протистояння звернули увагу європейські політики.

До другої групи належать праці сучасників політика. У них йдеться про те, як з ініціативи депутата Ю. Романчука, львівські міщани утворили комітет у складі О. Огоновського, І. Добрянського, В. Нагірного та інших осіб, який мав захищати інтереси боржників-селян Східної Галичини, співпрацюючи з українськими депутатами і правниками з провінції. Варто виокремити праці І. Франка, у яких він до важливих здобутків народовців відносить заснування «Діла», проведення Першого українського народного віча у Львові (1880 р.), вибори до Галицького сейму 1883 р. і перемогу на них Ю. Романчука. Важливим здобутком народовців 1880-х рр. було й те, що вони, у тому числі й Ю. Романчук, увійшли до Державної Ради у Відні, а на виборах до Галицького сейму 1889 р. здобули перемогу.

До третьої групи належать праці австрійських та німецьких дослідників. У дослідженнях міжвоєнного періоду в них домінував романтичний підхід до вивчення вітчизняної історії, що проявлялось у вихвалюванні імперської системи, що давала можливість будь-якій національності

порівняно вільно розвиватись у межах Австро-Угорщини. Упродовж 50–80-х рр. ХХ ст. В. Біль, Г. Ганч, Р. Канн, Г. Румплер, Дж. А. Тейлор, Р. Пляшка, А. Зуппан, Е. Цьольнер та інші зосередилися на розробці теоретичних засад дослідження національних питань, проаналізували системний підхід до вивчення державно-правових проблем, діяльності апарату управління багатонаціональної імперії, законодавчого забезпечення інтересів провідних народів, вирішення мовного питання тощо.

У цих працях зроблено спробу часткового розкриття політичного та соціально-економічного статусу галицьких українців в імперії. Австрійські дослідники окремо не акцентували увагу на дослідженні українського питання, причинах міжнаціонального конфлікту в Східній Галичині та їх впливу на внутрішньополітичну ситуацію у державі.

У 80–90-х рр. ХХ ст. австрійські та німецькі учені Г. Біндер, А. Вендланд, Р. Марк, А. Міттер та інші вивчали міжнаціональні відносини у Східній Галичині, формування політичних течій в українському національному русі тощо. Дослідники основну увагу звертали на роль Австро-Угорщини у становленні українських парламентських структур.

Четверта група – праці польських науковців, у яких в цілому відображаються основні тенденції та тематика публікацій австрійських та німецьких істориків щодо національних рухів в Австро-Угорщині. Це, зокрема, праці Г. Батовського, К. Бахманна, Г. Верещицького, К. Грунберга. Найближче до теми дослідження підійшов Ю. Грухала, який вважав, що напруження міжнародної ситуації упродовж 1908–1909 рр. та 1912–1913 рр. змусило австро-угорський уряд активно втручатися не тільки в українсько-польські взаємини, а й виробити позицію стосовно внутрішніх проблем українського національного руху в Східній Галичині.

Упродовж останнього десятиліття польські дослідники спробували об'єктивно підійти до висвітлення окремих аспектів польсько-українського протистояння. Крім цього, у сучасній польській історіографії здійснено перші спроби вивчення інституційного та організаційного розвитку українського руху, поширення національної свідомості тощо. Так, у працях Ю. Бужка і Г. Добровольського описано дискусії та переговори стосовно сеймової виборчої реформи у Галичині. У роботах А. Гізи, В. Лагузи йдеться про ставлення австрійського уряду й польських політичних угруповань до українського питання в Східній Галичині на початку ХХ ст. Ч. Партач досліджував польсько-українські відносини в Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. та їх вплив на суспільно-політичне життя Східної Галичини. У роботі С. Гродзіського з'ясовано правові аспекти діяльності Галицького сейму.

До п'ятої групи належать праці сучасних українських вчених. У ній можна виділити три підгрупи: публікації радянських вчених; дослідників української діаспори і власне сучасних українських авторів. Вагомий внесок у вивчення державно-політичного устрою Галичини в складі Австрійської та Австро-Угорської імперії зробив історик права В. Кульчицький. Однак не можна

погодитися з деякими його твердженнями про те, що боротьба за реформу парламенту завершилась успіхом народних мас, а боротьба за демократизацію сеймів була безуспішною. В. Осечинський критично аналізував виборче законодавство до парламенту та сеймів Австрії, висвітливши виборчі зловживання місцевої влади, а також звернув увагу на вплив російської революції 1905–1907 рр. на піднесення революційного руху в Східній Галичині.

Вагомі заслуги у вивченні українського політичного руху належать дослідникам з української діаспори, які висвітлювали постаті східногалицьких політиків під кутом зору їх заслуг перед українським народом. Так, у роботах Ю. Хімка автор описує поділ Східної Європи і становище Галичини. Заслугують на увагу роботи М. Стахіва, Д. Солов'я, С. Волинця, І. Макуха, І. Максимчука, М. Шлемкевича та інших.

У сучасній українській історіографії напрямки політичних орієнтацій, зародження ідеологічних доктрин у середовищі галицьких українців вивчали В. Расевич та М. Мудрий. Передумови виникнення політичних партій, формування партійних платформ та тактику політичної боротьби, за участі Ю. Романчука, висвітлені у роботах С. Макаруча, Я. Грицака, О. Сухого, О. Турія, О. Аркуші та інших.

У спільній праці О. Аркуші та М. Мудрого «Русофільство в Галичині в середині ХІХ – на початку ХХ ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд» доведено, що різновидом національно-політичної свідомості галицьких українців другої половини ХІХ – на початку ХХ ст., який у радянській історіографії називали «москвофільством», не був проявом спеціально «зрадницької» позиції, а швидше пошуком галицькими українцями національно-політичних орієнтирів. Автори схиляються до заміни терміну «москвофіли» на «старорусини». Дослідники з'ясували причини створення народовсько-старорусинського союзу після виборів 1889 р. до Галицького сейму, а також проект «сконсолідування русинів» у 1894 р.

Досліджуючи історію парламентаризму в Східній Галичині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., О. Аркуша фахово довела, що Галицький крайовий сейм виступав ареною формування польсько-українських взаємин; з'ясувала політику клубів цього сейму щодо українського питання. У монографії «Галицький сейм. Виборчі кампанії 1889 і 1895 рр.», аналізуючи політичні та правові засади формування крайового сейму, автор розглянула суперечки щодо основи виборчої реформи. У розділі «Баденівські вибори 1895 р.» дослідниця охарактеризувала причини недопущення до сейму лідерів народовців.

Постать Ю. Романчука згадується у дослідженнях, присвячених історії народовської течії українського руху в Східній Галичині та діяльності культурно-просвітніх організацій. Зокрема, О. Серета і Б. Янишин намагалися відтворити ідейну атмосферу в українському галицькому русі в період формування світогляду Ю. Романчука, а саме у 1860–1880-х рр.

У дослідженнях В. Качкана, присвячених проблемі заснування Українського університету в

Львові, охарактеризовано діяльність УПР у Віденському парламенті на чолі з Ю. Романчуком. Автор вважає, що нерішучість у відстоюванні студентських вимог у парламенті пояснюється дотриманням партією форм політичної діяльності, а також вірністю депутатів тактичним принципам їх партій.

Формування та діяльність української фракції Галицького сейму, зокрема, українсько-польсько-австрійське порозуміння 1890 р., досліджував І. Чорновол. У дослідженнях В. Расевича простежується діяльність УНДП, керівні органи якої упродовж багатьох років очолював Ю. Романчук – голова Українського клубу в сеймі.

Варто згадати дослідження Ю. Михальського, у якому автор розкриває польсько-українські відносини на початку ХХ ст.

У праці Я. Малика, Б. Вола та В. Чуприни «Нариси з історії суспільних рухів і політичних партій в Україні (XIX–XX ст.)» розглянуто суспільно-політичні сили на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст., подано короткий аналіз москвофільської й народовської течій; у контексті цих подій Ю. Романчук згадується як голова УНДП.

Для з'ясування державотворчої діяльності Ю. Романчука в період функціонування ЗУНР важливе значення мають роботи М. Литвина і К. Науменка, О. Павлишина. Окремі аспекти партійно-політичного життя в Галичині відображено у роботах О. Сухого, Л. Зашкільняка. І. Патер у дослідженнях, що стосуються СВУ, відобразив окремі аспекти співпраці Ю. Романчука із ГУР та ЗУР, аналізуючи причини непорозумінь між ними.

Різноманітні аспекти українсько-польських відносин у Східній Галичині висвітлюються у працях Я. Дашкевича, М. Демковича-Добрянського, О. Красівського та інших, які по-новому, переосмислюючи суть міжнаціонального антагонізму в Галичині, аналізують вплив польсько-українських відносин на формулювання національних вимог та на вибір тактики політичної боротьби галицьких українців у межах австрійської державності.

У 2011 р. у Львові опублікована монографія В. Булачека «Юліан Романчук: громадсько-політична діяльність (1842–1932)». У роботі описано життя і діяльність Ю. Романчука, чимало уваги відведено здобуттю ним освіти. Ю. Романчук характеризується як «ентузіаст національного відродження». Автор звертає увагу на громадську діяльність політика і поверхово аналізує роботу парламентаря у Галицькому сеймі та Віденському парламенті. Однак парламентська сфера не стала предметом вивчення автора. Дослідник подав біографічну довідку діяча, коротко охарактеризувавши його політичну, просвітню, кооперативну та наукову діяльність.

Таким чином, історіографія праць представлена роботами з історії українського національно-політичного руху, культурних і економічних товариств у Східній Галичині кінця XIX – початку ХХ ст., автори яких згадували про Ю. Романчука як одного з чільних українських громадсько-політичних діячів.

Основою джерельної бази дослідження є архівні матеріали ЦДІАК України, ЦДАВО України, ЦДАЛ України та Віденського державного парламентського архіву Австрії, ВР ЛННБ ім. В. Стефаника, періодична преса та інші джерела.

Документи ЦДІАК України відображають позицію органів влади Російської імперії. У фонді 274 «Київське губернське жандармське управління» містяться циркуляри департаменту поліції. У фонді 442 «Канцелярії київського, подільського і волинського генерал-губернатора» зберігаються рапорти, доноси генерал-губернатору, справа про заборону в'їзду Ю. Романчуку та іншим галицьким діячам на територію Російської імперії. Ці матеріали дали підставу для висновку, що діяльність Ю. Романчука трактувалась урядовими колами Російської імперії як небезпечна для російських державних інтересів. У роботі використано листи М. Грушевського (фонд 1235); спогади й праці сучасників Ю. Романчука – К. Левицького, В. Левицького, І. Левицького, Б. Магміта, О. Слободича, Є. Олесницького, М. Гуцуляка, М. Голубця, І. Максимчука, С. Перського, О. Кузьми, Л. Цегельського, І. Боберського.

У ЦДАВО України в фонді 4405 «Союз Визволення України», знаходяться відозви, звернення його діячів, звіти СВУ, протоколи засідань комісії парламентського клубу.

Джерелознавчий характер про парламентську діяльність Ю. Романчука мають матеріали, що зберігаються у фондах ЦДАЛ України. Офіційні документи народного комітету УНДП, значна частина яких підписана Ю. Романчуком, як головою чи заступником, міститься у колекції В. Охримовича (фонд 372). Це – обіжники, інструкції, розпорядження до довірених осіб і місцевих осередків УНДП у провінції, звернення, частина з яких позначена грифом «таємно».

Уявлення про діяльність українських парламентарів під час Першої світової війни доповнює збірка фонду 746 «Українська парламентська репрезентація». Діяльність Ю. Романчука, як депутата Галицького сейму в 1908–1914 рр., проаналізована на підставі стенографічних звітів Галицького сейму, у яких відтворено його промови, запити українських депутатів, політичні декларації, законопроекти, перебіг «обструкції» українських депутатів, коли він керував українським сеймовим представництвом. Важливе значення для періоду 1914 – 1915 рр. мають матеріали фонду 146 «Галицьке намісництво».

Інформація про УНДП зберігається у збірках редакцій її органів – тижневика «Свобода» (фонд 407) і щоденної газети «Діло» (фонд 779). Ю. Романчук публікував у цих часописах чимало статей, в окремі періоди був їх редактором. У збірці ЗУР (фонд 440), яку очолював К. Левицький, містяться відозви та відгуки ЗУР і УПР.

Діяльність Ю. Романчука в українських національно-культурних і наукових інституціях відображена в матеріалах НТШ (фонд 309) і товариства «Просвіта» (фонд 348), у яких зберігаються карточки обліку членів культурно-просвітніх товариств, серед яких був і Ю. Романчук, звернення, листи, запрошення на збори, очолюваних ним організацій тощо. Також

використані звіти товариств та структур, у яких він працював.

Важливими є матеріали особових фондів українських громадсько-політичних діячів, з якими співпрацював Ю. Романчук – А. Шептицького (фонд 358), К. Студинського (фонд 362), В. Левицького (фонд 363), В. Охримовича (фонд 372), С. Федака (фонд 73), О. Маковея (фонд 386), М. Павлика (фонд 663), Т. Реваковича (фонд 664), у яких містяться листи Ю. Романчука, повідомлення, запрошення на збори товариств і організацій тощо.

Про багатогранні зацікавлення Ю. Романчука, його діяльність у парламентській сфері свідчить залишена ним публіцистична спадщина. У виданих ним брошурах містилась інформація для виборців, звіти з парламентської діяльності. Ю. Романчук багато зробив для пропагування законодавчих актів Австро-Угорської імперії, ознайомлення українців з громадянськими правами і свободами.

Особливої уваги надано виявленню нових фактів та залученню репрезентативної джерельної бази з особового архівного фонду Ю. Романчука, що зберігається у ЦДІАЛ України. Це фонд 382, що охоплює 62 справи. Інформація про його діяльність міститься у збірках державних установ і громадських організацій, приватних колекціях його сучасників тощо.

У роботі введено в науковий обіг комплекс джерел з Австрійської Національної бібліотеки та парламентського архіву м. Відня (Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) Parl. Dokumentation, Archiv und Statistik Wien, Parlament Stenographischen Protokolen des Abgeordnetenhauses; Magistrat der Stadt Wien. Magistratsabteilung 8. Wiener Stadt – und Landesarchiv). Фонди парламентського архіву Австрійської Республіки у м. Відні, надіслані дисертанту у відповідь на письмовий запит. У них зафіксовані промови, доповіді, заяви й запити українських депутатів до уряду. Стенографічні протоколи засідань Віденського парламенту відтворюють виступи Ю. Романчука на пленарних засіданнях. Ці матеріали дозволяють простежити політику українського парламентського представництва, дослідити порушені ним питання, пропозиції, пропоновані законопроекти й аргументи, які наводилися на їх користь.

Важливою складовою джерельної бази є тогочасні періодичні видання. Чільне місце серед них належить органам народовської, а згодом – націонал-демократичної течії – часописам «Батьківщина», «Діло», «Свобода», у яких Ю. Романчук був певний період редактором та публікував статті на актуальні теми. На основі матеріалів періодичної преси («Свобода» та «Діло») І. Дейчаківський опублікував маловідомі громадськості сторінки життя й діяльності Ю. Романчука.

У цих виданнях міститься чимало інформації про виборчі кампанії у Галичині, діяльність українського представництва в Галицькому сеймі та Державній Раді у Відні, звіти про засідання Народного комітету і з'їзди УНДП, перебіг віч; опубліковано чимало промов Ю. Романчука, закликів до населення Східної Галичини тощо.

З інших видань варто згадати «Календар Просвіти», у якому про Ю. Романчука згадувалося в контексті роботи культурницьких товариств. Інформацію про його діяльність можна знайти на шпальтах фахового видання українських просвітян. У роботі використано низку тогочасних українських періодичних видань – «Літературно-Науковий Вістник», альманах «Січ», «Дніпро», «Дзвони», «Нові шляхи», «Життя і знання», календар «Вперед», «Літопис Червоної Калини», «Вісник СВУ», «Воля», «Республіка», «Українське слово», «Будучина», «Земля і воля», «Руслан», польські часописи «Czas», «Gazeta Narodowa», «Słowo Polskie», віденська «Ruthenische revue».

Проведений джерелознавчий аналіз досліджуваної теми підтверджує, що при з'ясуванні різних аспектів парламентської діяльності Ю. Романчука, важливе значення має вивчення і залучення до наукового обігу українських та іноземних архівних матеріалів, періодичних видань, наукових, публіцистичних праць, їх аналіз, узагальнення і систематизація.

Осмислення історичних процесів і явищ вимагає комплексної оцінки, що супроводжується застосуванням новітніх наукових критеріїв у порівняльно-аналітичному співвідношенні із тогочасним значенням, розумінням і сприйняттям суспільством фактів та подій, пов'язаних з парламентською діяльністю Ю. Романчука. Запропонована у дисертації методологія дослідження парламентської діяльності Ю. Романчука структурно відображає основні аспекти цієї теми. У розділах науковий матеріал упорядковано за логічним принципом, що зумовлено специфікою досліджуваних процесів. Хронологічний виклад подій переважає, однак подекуди він чергується із висвітленням проблемних аспектів.

У другому розділі **«Становлення Ю. Романчука як парламентаря і політичного діяча»** аналізується родинне й освітнє середовище, у якому відбувалося формування громадського світогляду Ю. Романчука, початки його публічної праці в учнівських і студентських об'єднаннях, відтворено участь в українських національно-культурних інституціях, видавнича й публіцистична діяльність.

Засади майбутнього громадсько-політичного світогляду Ю. Романчук виніс із родинного середовища, що належало до національно свідомого греко-католицького духовенства. Родичі Ю. Романчука активно цікавилися громадським життям. Життєвий шлях Ю. Романчука, до його висунення на провідні ролі в українській політиці, був типовим для нового покоління української світської інтелігенції, представники якої, вийшовши зі священницького середовища і винісши з нього засади національної самосвідомості, відкинули перспективи духовної кар'єри як єдино можливої для українців і обирали світські професії.

Подальше формування поглядів Ю. Романчука відбувалося у навчальних закладах (Станіславській гімназії, Львівському університеті), де значний вплив на нього мали українські педагоги, зокрема О. Огоновський. Ще студентом університету він брав участь у гуртку «молодих», які збиралися на квартирі в К. Сушкевича і обговорювали назрілі проблеми. На зборах

«Галицько-руської матиці», що перебувала у руках «старих» у 1864 і 1865 рр., брав діяльну участь в захисті української мови. Працюючи викладачем тоді єдиної української середньої школи, він проявив себе як прекрасний педагог, знавець класичних мов, улюбленець своїх учнів.

1 жовтня 1879 р. Ю. Романчук розпочав видавати за власні кошти першу популярну політичну газету «Батьківщина» (виходила двічі на місяць, відтак – як тижневик), яку редагував до 1887 р. На її сторінках піднімалися питання різних аспектів життя українського народу. Газета сприяла пробудженню і розвитку самосвідомості українців. Метою газети було активізувати політичне життя серед широких народних верств. У ній пропагувалося гасло праці для українського народу та згоди і єдності у суспільстві. Видання відзначалося рішучими політичними статтями, що подобалися як селянам, так і інтелігенції.

Діяльність Ю. Романчука була прикладом реалізації на практиці програмних завдань українського руху, керівники якого в той час усвідомили, що сила нації визначається не переліком політичних прав, а комплексом здобутків у економічній, соціальній, культурній, науковій та інших сферах суспільного життя. Ю. Романчук активно працював в українських просвітніх товариствах, передусім у «Просвіті». Свідченням його організаторських здібностей було доволі швидке наближення до керівництва товариством. Він був співавтором статуту «Просвіти», що розширив коло її завдань у просвітньому напрямку та чітко регламентував діяльність читалень. У період праці в керівних органах товариства Ю. Романчук надавав значну увагу заохоченню талановитих українців до творчої праці, ініціюючи різноманітні конкурси, премії та стипендії.

Важливою сторінкою діяльності Ю. Романчука була його праця в НТШ, де він друкував свої розвідки та наукові статті, брав активну участь у реформуванні статуту. Свідченням авторитету Ю. Романчука було прийняття не в поодиноких випадках загальними зборами товариств його ініціатив та їх реалізація.

У перші роки ХХ ст. у зв'язку з дедалі більшим залученням до політичного керівництва, Ю. Романчук не зміг продовжувати активної роботи у згаданих товариствах, хоча його співпраця з ними та відстоювання їх інтересів на парламентській арені і в пошуках джерел фінансування не припинялася. Поєднання Ю. Романчуком керівних посад в УНДП і національно-культурних інституціях забезпечувало тісний зв'язок між різними сферами розвитку національного руху й уможлиблювало підпорядкування їх діяльності єдиній програмі.

Ю. Романчук надавав значної уваги економічним і фінансовим проблемам вважаючи, що лише їх успішне розв'язання, здобуття українцями господарського самоврядування забезпечить належні умови для розвитку українського національного руху в політичній та культурній сфері. Він був одним із засновників, організаторів і керівників перших на той час кооперативних товариств і організацій, ощадних кас тощо; співзасновником, співавтором статутів, а згодом і членом найбільших українських економічних товариств.

Важливою складовою частиною діяльності Ю. Романчука була його видавнича й публіцистична праця. Можна виділити декілька її напрямів. По-перше, робота, пов'язана з професійним фахом Ю. Романчука, основними здобутками якої була співпраця з «Просвітою» й НТШ; видання читанок для нижчих і середніх класів початкової освіти, що сприяло формуванню новочасної української школи та написання низки популярних брошур, у яких роз'яснювалися окремі питання законодавства й політико-правового устрою держави.

Іншим напрямом була редакторсько-організаційна участь Ю. Романчука та його пізніша співпраця з редакціями галицьких політичних часописів народовського, згодом – націонал-демократичного напрямку, насамперед – часописів «Діло», «Батьківщина», «Свобода». Чільне місце він займав в упорядкуванні та виданні декількох томів творів українських письменників «Руська письменність», що дало можливість їх популяризувати.

Таким чином, у кінці XIX – на початку XX ст. Ю. Романчук активно працював в українських культурно-національних товариствах, передусім у таких авторитетних інституціях як «Просвіта» і НТШ. Свідченням його непересічних організаторських здібностей було доволі швидке входження до керівних органів цих товариств. Політик брав активну участь у «новелізації» статутів як «Просвіти», так і НТШ, на підставі яких вони функціонували. У перші роки XX ст., у зв'язку з дедалі більшим залученням до політичного керівництва українським рухом, Ю. Романчук не міг продовжувати активної роботи у згаданих товариствах, хоча його співпраця з ними та відстоювання їх інтересів на парламентській арені ніколи не припинялася. Позиція Ю. Романчука у конфліктних ситуаціях в українських національно-культурних інституціях здебільшого диктувалася його політичними поглядами як одного з лідерів УНДП.

У третьому розділі **«Депутація у представницьких органах»** аналізується робота Ю. Романчука як політичного лідера, одного з чільних парламентських діячів, а згодом – керівника УНДП, депутата й голови українських сеймового і парламентських представництв. Попри численні заслуги у культурно-просвітній сфері Ю. Романчук увійшов в українську історію насамперед як політичний діяч. Від початку XX ст. він входив до числа найвпливовіших українських політиків у Східній Галичині, численні підтвердження чому містяться у спогадах тогочасних діячів. Політична кар'єра Ю. Романчука невід'ємно пов'язувалася з національно-демократичною течією українського руху в Галичині, репрезентованою спершу політичним товариством «Народна рада», а згодом найвпливовішою серед українських політичних сил УНДП.

Завдяки особистим якостям, працездатності, організаторському таланту й якісній освіті Ю. Романчук швидко утвердив свої позиції у керівних органах цієї партії, спершу як секретар «Народної ради», згодом – голова Народного комітету УНДП. Ю. Романчук був одним із авторів її програми. Працюючи в керівництві партії, він докладав чималих зусиль до розбудови партійної мережі та її перетворення в масовий національно-демократичний рух.

Вплив Ю. Романчука був досить вагомим, і в 1883 р. він стає кандидатом у депутати до Галицького сейму від Калуського округу. Свідченням його авторитету перед виборцями стали декілька виступів у передвиборчій кампанії, внаслідок яких 29 травня 1883 р. його обрано депутатом.

Упродовж 1883–1895 рр. Ю. Романчук – член Галицького сейму, а з 1889 р. – голова Українського сеймового клубу. Перші його вимоги і виступи у сеймі стосувалися питань української освіти. Він вимагав забезпечення викладання предметів у середніх школах українською мовою. Під керівництвом Ю. Романчука Український сеймовий клуб прагнув змін у виборчому законодавстві.

Упродовж 1891–1897 рр. та 1901–1918 рр. Ю. Романчук був членом австрійського парламенту. Його становище в українському представництві було впливовим, а після обрання віце-президентом палати депутатів (1910 р.) стало визначальним. Зусилля українського парламентського представництва під керівництвом Ю. Романчука скеровувалися на зростання політичного впливу українців в державі, залучення важелів державної політики до розв'язання українсько-польського конфлікту, досягнення українцями низки практичних здобутків у культурно-освітній та економічній сфері.

У роки, що безпосередньо передували початку Першої світової війни, УПР зосередилася на виборчій реформі до Галицького сейму й заснуванні Українського університету в Львові. УПР досягнула певних успіхів, однак її діяльність не була позбавлена недоліків, відсутності одностайності та внутрішніх конфліктів. Неодноразово Ю. Романчуку доводилося примирювати опонентів. Внутрішньо і зовнішньофракційні протистояння не тільки зменшували авторитет фракції, а й інколи негативно позначалися на кінцевому результаті. В умовах польської переваги в Галичині та її впливу на австрійський уряд, українська політика не могла мати надто значних результатів. Водночас українське представництво у Віденському парламенті стало важливим чинником, з яким доводилося рахуватися. Як голова УПР, Ю. Романчук особисто вів переговори з політичних питань з австрійськими прем'єр-міністрами та цісарем, входив до політичної еліти Австро-Угорщини.

Характеризуючи особисті якості Ю. Романчука як парламентаря і політика, можна зробити висновок, що він був завжди поміркованим у судженнях, стриманим і коректним. Ю. Романчук не дозволяв собі погано говорити про своє оточення. В ухваленні конкретних рішень зважував усі «за» і «проти», йому була властива прогнозованість. Водночас Ю. Романчук був політиком так званої «австрійської школи», яких історики інколи називають «галицькими консерваторами». Цей консерватизм виявлявся у толерантному ставленні до опонентів, у тактовності, постійній участі та ініціюванні різноманітних переговорів, нарад, конференцій, консультацій тощо, у вмінні вислухати і зробити власні висновки, зрештою, у небажанні ні з ким конфліктувати. Уся діяльність

Ю. Романчука носила демократичний характер, перевага надавалася переговорам.

У четвертому розділі «**Ю. Романчук у парламентських структурах Австро-Угорської імперії**» з'ясовується його роль як керівника Українського сеймового клубу та голови УПР в австрійському парламенті. Свою політичну діяльність парламентар будував на тезі про прагнення українського народу здобути повну національну рівноправність. Ю. Романчук був одним із основних дійових осіб з українського боку на усіх перемовинах з польською стороною та австрійським урядом. Як у сеймі, так і у рейхсраті, він був визнаним керівником нечисленної групи депутатів, що відстоювали право на використання української мови у діловодстві, збільшення кількості шкіл у Галичині, заснуванні Українського університету в Львові, пропорційну виборчу реформу і виступали проти адміністративного свавілля.

У роки Першої світової війни Ю. Романчук залишався одним із чільних діячів української політики в Австро-Угорщині, про що свідчило його обрання головою УДК та УКР у Відні. Зусилля Ю. Романчука у той час скеровувалися на відстоювання українських інтересів, що стали особливо актуальними у зв'язку зі змінами на політичній карті Європи, процесами відновлення польської державності. У цей час була налагоджена співпраця галицької політичної еліти з СВУ, що представляв інтереси Наддніпрянської України. Ця співпраця відкривала вихід зі складної для українців ситуації у зв'язку з перебуванням у складі двох воюючих між собою держав.

Політичні погляди Ю. Романчука та його дії у цей час спиралися на засади проавстрійського лоялізму. Перспективи розв'язання українського питання він вбачав у співпраці з австро-німецьким блоком, особисто неодноразово вів переговори з австрійськими й німецькими урядовцями. Українська політична еліта Галичини в той час дотримувалася думки, що на теренах Наддніпрянщини, за сприяння Центральних держав, належало створити незалежну Українську державу, а українські землі Австро-Угорщини мали здобути автономію у її складі. Як досвідчений політик, Ю. Романчук розумів вагу в державному будівництві фахівців-професіоналів, розгалужену й добре продуману схему виконавчої гілки.

Ухвала Центральних держав про відновлення польської державності посилили внутрішньополітичну кризу в українському русі, наслідком чого стало фактичне припинення діяльності ЗУР. Як український депутат австрійського парламенту, Ю. Романчук відстоював у Відні інтереси українців, наполягав на потребі надання допомоги зруйнованим воєнними діями територіям, неодноразово виголошував промови, у яких представляв національно-політичні домагання українців.

У період ЗУНР Ю. Романчук залишався одним із чільних діячів українського галицького політикуму. У 1918 р. його обрали членом УНРради ЗУНР. За участі політика уряд ЗУНР ухвалював перші рішення щодо державного будівництва, створював вертикаль влади на місцях, дбав про забезпечення населення продовольством і товарами першої необхідності. Як досвідчений

державний діяч, Ю. Романчук був автором конституції Галицької республіки та співавтором статуту західноукраїнського товариства Ліги Націй.

У **Висновках** узагальнено результати дослідження та сформульовано його основні положення, що виносяться на захист.

Досліджено, що формування політичних поглядів Ю. Романчука відбувалося під впливом національно свідомого родинного середовища, українських педагогів, народовських громад і студентських гуртків українофільського напрямку. Його життєвий шлях – від родини греко-католицького священика через здобуття світської освіти до активної політичної діяльності – був назагал типовим для нового покоління української світської інтелігенції в Галичині, що на межі XIX–XX ст. обійняла політичне керівництво українським національним рухом.

Проаналізовано початки його громадської діяльності. Ю. Романчук поєднував політичну активність з працею в національно-культурних і наукових інституціях, створенням українських культурно-просвітницьких і політичних об'єднань, видавничою та публіцистичною роботою, пропагуванням політичних прав і свобод серед широких верств населення. Така багатогранність відповідала тогочасним завданням українського національного руху, керівництво якого усвідомлювало, що політична сила народу залежить від усього комплексу національних надбань. Як фаховий освітянин, Ю. Романчук багато зробив для створення й оновлення статутів українських освітніх закладів та товариств, що сприяло підпорядкуванню їх діяльності єдиній програмі, яка відповідала програмним цілям УНДП.

Охарактеризовано політичну кар'єру Ю. Романчука, що невід'ємно пов'язана з національно-демократичною течією українського руху в Галичині, де він пройшов шлях від рядового члена політичного товариства «Народна рада» до голови Народного комітету УНДП, що була найвпливовішою політичною силою галицьких українців. У період керівництва Ю. Романчука УНДП успішно поєднувала парламентську діяльність з організацією масових акцій на її підтримку. Працюючи в керівництві УНДП, Ю. Романчук докладав чималих зусиль до розбудови партійної мережі й перетворення партії в масовий національно-демократичний рух.

Визначено, що складовою політичної діяльності Ю. Романчука була його депутатська робота в австрійському парламенті і Галицькому сеймі, де він керував українськими представництвами. Зусилля УНР скеровувалося на зростання політичного впливу українців у державі, залучення важелів державної політики до розв'язання українсько-польського конфлікту, досягнення українцями практичних здобутків у культурно-освітній та економічній сферах. Діяльність у Галицькому сеймі Ю. Романчук будував на тезі про прагнення українців добитися національної рівноправності й різкій критиці польських політиків, які не прагнули міжнаціональної злагоди.

Українські депутати Галицького сейму під керівництвом Ю. Романчука вели «голосну обструкцію» на засіданнях, паралізуючи на деякий час діяльність крайового парламенту до

ухвалення виборчої реформи. В умовах домінування польських політиків у Галицькому сеймі й парламентському представництві від Галичини, праця українських депутатів не була надто ефективною з точки зору практичних рішень, однак УПР змушувала рахуватися з собою як із політичним чинником. Ю. Романчук здебільшого особисто представляв інтереси українців на складних переговорах з австрійськими й польськими політиками.

Простежено діяльність Ю. Романчука у роки Першої світової війни, коли він залишався одним із чільних українських політиків. Зусилля Ю. Романчука скеровувалися на відстоювання українських геополітичних інтересів, що стало особливо актуальним у зв'язку з процесами відновлення польської державності; налагодження співпраці з представниками Наддніпрянської України в особі СВУ. Позиція Ю. Романчука спиралася на засади проавстрійського лоялізму; перспективи розв'язку українського питання він вбачав у співпраці з австро-німецьким блоком. Логічним наслідком позицій Ю. Романчука в українському політикумі стала підтримка ним першого уряду ЗУНР – Державного Секретаріату.

Визначено місце Ю. Романчука в парламентському середовищі кінця XIX – початку XX ст. Зосередження в руках політика низки керівних посад наділяло його значними владними повноваженнями, що інколи порівнювалися сучасниками з диктаторськими. Останнє, однак, не було можливим з огляду на демократичний механізм ухвалення рішень і доволі сильне конкурентне середовище. Високий авторитет Ю. Романчука в українському галицькому суспільстві, його входження до найвищого щабля української політичної еліти Галичини пояснювалося як родинними зв'язками, оптимальною для тогочасного політика вищою освітою, вмілою побудовою політичної кар'єри, так і особистими якостями парламентаря – працьовитістю, амбіційністю, вмінням шукати компроміси. Проте в період ЗУНР Ю. Романчук уже належав до старшої генерації українських політиків, помірковані погляди яких йшли врозріз з радикалізацією настроїв української громадськості.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

I. Статті у фахових виданнях:

1. Пилипишин О. Формування Юліана Романчука як особистості, культурно-просвітнього та громадського діяча у 60–80-х рр. XIX ст. / О. Пилипишин // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2010. – Вип. 2. – С. 30–35.
2. Пилипишин О. Вплив творчості Шевченка на формування світогляду та політичних переконань Юліана Романчука – представника нового покоління української інтелігенції в Галичині / О. Пилипишин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. – 2011. – Вип. 26. – С. 22–26.
3. Пилипишин О. Церковно-релігійні ідеї Юліана Романчука / О. Пилипишин // Наукові записки

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2011. – Вип. 2. – С. 128–132.

4. Пилипишин О. Парламентсько-політична діяльність Юліана Романчука (60-і рр. XIX – 20-і рр. XX ст.) / О. Пилипишин // Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8. – С. 213–221.
5. Пилипишин О. Роль Юліана Романчука в заснуванні Українського університету у Львові кінця XIX – початку XX ст. / О. Пилипишин // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. 2. – 2012. – С. 155–159.

II. Матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій:

6. Пилипишин О. Ю. Романчук в народовському русі Східної Галичини / О. Пилипишин // Матеріали VII Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченій 140-річчю заснування першого українського культурно-освітнього товариства на Буковині «Руська Бесіда». – Чернівці, 2009. – С. 129–130.
7. Пилипишин О. Культурно-просвітня діяльність Юліана Романчука / О. Пилипишин // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Просвіта» в національно-культурному житті українського народу (до 140-річчя з часу заснування)» / [За заг. ред. проф. І. С. Зуляка]. – Тернопіль, 2009. – С. 183–185.
8. Пилипишин О. Становлення Юліана Романчука як парламентаря і політика / О. Пилипишин // Матеріали IV Волинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 10-річчю заснування історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка. Зб. наук. праць / [Ред. кол.: П. Саух, Н. Сейко, С. Міщук та ін.]. – Житомир, 2011. – С. 74–76.
9. Пилипишин О. Юліан Романчук про шляхи формування української літературної мови / О. Пилипишин // Матеріали IX Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції з міжнародною участю. – Суми, 2011. – С. 294–300.
10. Пилипишин О. Діяльність Юліана Романчука у справі заснування Львівського університету / О. Пилипишин // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Історико-філософські читання молодих учених». – Суми, 2012. – С. 194–198.
11. Пилипишин О. Ю. Романчук у суспільно-політичному житті Тернопілля кінця XIX ст. / О. Пилипишин // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)». У двох частинах. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Ч. II. – С. 43–45.

АНОТАЦІЯ

Пилипишин О. І. Парламентська діяльність Юліана Романчука (1883–1918 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2012.

Досліджено парламентську діяльність Юліана Романчука – одного з політичних лідерів українців у Східній Галичині в кінці XIX – на початку XX ст. – в контексті тогочасних завдань українського національного руху, міжнародних відносин, взаємозв'язків між політичною елітою та суспільством на етапі демократизації державного устрою й залучення широких верств населення до політичної діяльності, а також – у період Першої світової війни і визвольних змагань. Діяльність Ю. Романчука в Галицькому сеймі та Віденському парламенті а також українських національно-культурних і політичних інституціях розглядається як реалізація єдиної програми, скерованої на здобуття української державності. Складнощі, що поставали перед тогочасними українськими політиками, представлені з урахуванням суб'єктивного чинника міжособистісних непорозумінь і конкуренції, завдяки якій зосередження в руках Ю. Романчука вагомих керівних повноважень перебувало під жорстким суспільним контролем. Політична кар'єра Ю. Романчука трактується як назагал типова для нового покоління української світської інтелігенції, що на межі XIX–XX ст. обійняла в Східній Галичині керівництво українським національним рухом.

Ключові слова: Юліан Романчук, Східна Галичина, український національний рух, парламентська діяльність, Українська національно-демократична партія, українські парламентські традиції, Західноукраїнська Народна Республіка, Галицький сейм, австрійський парламент.

АННОТАЦИЯ

Пылыпшын О. И. Парламентская деятельность Юлиана Романчука (1883–1918 гг.). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2012.

Исследовано парламентскую деятельность Юлиана Романчука – одного из политических лидеров украинцев Восточной Галиции в конце XIX – начале XX в. – в контексте тогдашних задач украинского национального движения, межнациональных отношений, взаимосвязей между политической элитой и обществом на этапе демократизации государственного устройства и привлечения широких слоев населения к политической деятельности, а также – в период Первой мировой войны и освободительных соревнований. Деятельность Ю. Романчука в Галицком сейме

и Венском парламенте, а также украинских национально-культурных и политических институтах, рассматривается как реализация единой программы, направленной на получение украинской государственности. Сложности, которые возникали перед тогдашними украинскими политиками, представлены с учетом субъективного фактора межличностных трений и конкуренции, благодаря которой сосредоточение в руках Ю. Романчука весомых руководящих полномочий находилось под жестким общественным контролем. Политическая карьера Ю. Романчука трактуется как целом типична для нового поколения украинской светской интеллигенции, на рубеже XIX–XX вв., которая приняла руководство украинским национальным движением в Восточной Галиции.

Ключевые слова: Юлиан Романчук, Восточная Галиция, украинское национальное движение, Украинская национально-демократическая партия, украинские парламентские традиции, Западноукраинская Народная Республика, Галицкий сейм, австрийский парламент.

ANNOTATION

Pylypyshyn O. I. Yulian Romanchuk parliamentary activity (1883–1918). – On manuscript.

Thesis for a candidate degree of Historical sciences, speciality 07.00.01 – history of Ukraine. – Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, 2012.

Parliamentary activity of Julian Romanchuk – one of the Ukrainian political leaders in Eastern Galicia in the late nineteenth – early twentieth century. – in the context of contemporary problems of the Ukrainian national movement, international relations, the relationship between the political elite and the public at the stage of democratic polity and involvement of the general public to political activity, and during the First World War and the liberation struggle – was investigated. Yulian Romanchuk work in Galician Diet, Vienna parliament and Ukrainian national cultural and political institutions is regarded as the realization of a single program aimed for obtaining Ukrainian statehood.

The first section, «Historical, knowledge of sources, theoretical and methodological principles of study» provides an overview of sources and historiography. There is no scientific study specifically devoted to Yu. Romanchuk parliamentary activity of the researched period in historical literature. The biggest merit of Yu. Romanchuk and his political allies belong the struggle for the introduction of universal suffrage and the fact that the Ukrainian-Polish conflict drew the attention of European policy.

In chronological order works of domestic and foreign researchers is analysed, who in their generalizing works reflect some aspects of Yu. Romanchuk parliamentary activity, covering national politics of Austrian government, considering the process of nation-building and the problems of Ukrainian parliamentarism involving politician. The attempt of partial opening of political and social economic status Galician Ukrainian in Empire was done. Researchers didn't accent for researching of Ukrainian question, reasons of international conflict in Eastern Galicia and its influence into intrapolitical state situation.

Other wise, the question of hystorygraphing is represented by work in history of Ukrainian national politic movement in Galicia end XIX – beginning XX st., in history of Ukrainian cultural and economic communities, whose authors in their context remember about Yu. Romanchuk as one of the main Ukrainian public political figure.

So, despite great amount of works of domestic and foreign hysteries dedicated to particularities of Ukrainian national movement end XIX – beginning XX st., Yu. Romanchuk parliamentary activity in Austrian parliament and Galician Diet its role in public political processes of Eastern Galicia till now isn't studied.

The second section «Yu. Romanchuk establishment as parliamentary and politic figure» family and educational environment in which the formation of Yu. Romanchuk civil outlook is analyzed and examined the beginnings of his public activities in school and students' unions, reproduced later work in Ukrainian national culture, institutions, publishing and journalistic activities.

In the third section, «The deputation in representative bodies» the work of Yu Romanchuk as a political leader, a senior parliamentary figure, and then – UNDP head, deputy head and Ukrainian Sejm and parliamentary representatives is analyzed. Despite many achievements in the cultural and educational sphere, Yu. Romanchuk entered the Ukrainian history primarily as a political activist.

During 1883–1895 Yu. Romanchuk was a member of Galician Sejm and since 1889 the head of the Ukrainian club Sejm. His first demands and speeches in the Diet concerned the problems of Ukrainian education. Under the direction of Yu. Romanchuk Ukrainian Sejm club demanded changes in the electoral law that deprives Ukrainian seats.

During the 1891–1897 and 1901–1918 Yu. Romanchuk was a member of Austrian Parliament. His position in the Ukrainian representative office was influential, and after the election Yu. Romanchuk as vice-president of Deputies Chamber (1910) was crucial. Efforts of Ukrainian parliamentary representation under Yu. Romanchuk leadership are directed into the growing of political influence in Ukrainian state involvement policy levers for solving Polish-Ukrainian conflict, for achieving some Ukrainian concrete achievements in cultural, educational and economic spheres.

In the fourth section, «Yu. Romanchuk in the parliamentary structures of the Austrian and Hungarian Empire» Yu. Romanchuk role as the head of Ukrainian Sejm club and the head in Austrian parliament is defined. His political activities parliamentarian built on the premise of the aspirations of Ukrainian people to gain full national equality. Yu. Romanchuk was one of the major players on the Ukrainian side in all negotiations with the Polish side and the Austrian government. As in the Diet and in Reichsrat, he was the acknowledged leader of a small group of deputies who defended the right of use of the Ukrainian language in the office, increasing the number of schools in Galicia, establishing a Ukrainian university in Lviv, proportional electoral reform and against administrative arbitrariness.

Key words: Yulian Romanchuk, Eastern Galicia, the Ukrainian national movement, Government,

Ukrainian National Democratic Party, the Ukrainian parliamentary tradition, the Western Ukrainian National Republic, the Galician parliament, the Austrian parliament.

Підписано до друку 20.11.2012 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 923

Віддруковано у видавничому центрі «Вектор»
46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2б,
Тел. 8 (0352) 40-08-12
8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР №33 від 06 грудня 2007 р.
СПД Созанський А. М.